

مجمع جهانی صلح اسلامی

صیقل
Peace Studies

ویژه نامه اختصاصی

همایش آپار تاید علمی؛ صلح، عدالت و امنیت جهانی

ویژه روز جهانی علم در خدمت صلح و توسعه

آبان ماه ۹۸

کار گروه صلح پژوهی

بولتن صلح پژوهی، ویژه نامه اختصاصی - تحلیلی با توجه به مناسبت های تقویمی در زمینه صلح، عدالت و آینده پژوهی صلح در جهان تنظیم گردیده است.

سخنی با خوانندگان:

کار گروه صلح پژوهی مجمع جهانی صلح اسلامی با توجه به مناسبت های تقویمی در عرصه ملی و بین المللی برای تجزیه و تحلیل موضوعات در زمینه صلح و عدالت، بولتن صلح پژوهی را جهت استفاده نخبگان، اندیشمندان، اساتید دانشگاهی و فعالان در این حوزه منتشر می نماید.

هر گونه مساعدت و همفکری در جهت افزایش غنای این ویژه نامه اختصاصی مزید امتنان است.

بدیهی است مصاحبه ها و یادداشت های اختصاصی در بولتن صلح پژوهی به سفارش مجمع جهانی صلح اسلامی از نخبگان و اساتید دانشگاهی گردآوری شده است. از آنجا که این بولتن صرفاً برای تعدادی از مسئولان و مدیران انتشار می یابد، بهره برداری، انتشار و کپی برداری از مطالب با هماهنگی این مجمع مجاز خواهد بود.

تلفن: ۸۸۵۳۸۲۴۸-۸۸۵۳۸۲۴۷-فکس: ۸۸۵۳۸۲۴۷ ایمیل: iwpf2008@gmail.com – آدرس فروش و تلگرام: @iw_peace

فهرست مطالب

مقدمه

۴.....مصاحبه تحریم‌ها باعث بلوغ زودرس کشور در حوزه علم و فناوری شد - دکتر داود عامری.....

۷.....یادداشت آپارتاید علمی و نظام سلطه - دکتر حسین امیرعبداللہیان.....

۱۰.....یادداشت ضرورت شناخت و مقابله با آپارتاید علمی - محسن پاک آیین.....

۱۱.....یادداشت آپارتاید علمی یا برده داری نوین - دکتر علی خندق آبادی.....

۱۲.....یادداشت تعلیم و تعلم در اسلام از بالاترین فضائل و کرامات انسانی - حجت الاسلام والمسلمین محمد سالار.....

۱۳.....فرجام سخن.....

مقدمه:

دنیای امروز، آکنده از مشکلات و چالش‌های گوناگونی است که در پرتو کاستی‌ها، تبعیض‌ها و نابرابری‌های نهفته در ساختار و بافت زندگی بین‌المللی و نابسامانی در فرهنگ جهانی، گستره‌ای «جهانی» یافته‌اند و صلح، عدالت و امنیت جهان را به مخاطره اندخته‌اند. یکی از جدی‌ترین این چالش‌ها، آپارتاید علمی و تبعات آن در تحقق صلح عادلانه و امنیت جهانی است.

صلح، مطلوب و آرزوی همه انسان‌ها است، اما این صلح زمانی مناسب و مطلوب است که بر محور عدالت بنا شده باشد. به عبارتی، صلح در صورتی مطلوبیت ذاتی خود را عرضه خواهد کرد که یکی از مصداق‌های عدالت و تجلیات آن باشد، از این رو تاکید و پافشاری بر صلح عادلانه، به عنوان بن‌مایه اصلی صلح ضرورت می‌یابد. «صلح عادلانه» تبلور نگرش جامع و همه‌جانبه به برقراری و استقرار نظم کمال بخش حیات انسان و احترام به مجموعه اجزای هستی است. به همین دلیل، صلح عادلانه آرزوی قلبی همه انسانها، ملت‌ها و فرهنگ‌ها، ادیان و یک گفت‌وگو مشترک جهانی می‌باشد.

یکی از مهمترین ابعاد عدالت و شاید پیش‌نیاز آن برای توسعه در جهان امروز، «عدالت علمی» است که نه تنها با محدودیت و آسیب‌ساختاری روبروست، بلکه جهانیان شاهد بروز مظاهر نوینی از «آپارتاید علمی و فناوری» هستند. عدالت علمی متضمن خودداری از ایجاد محدودیت و مانع برای توسعه دانش و علوم بشری از یک سو و لزوم التزام عملی بازیگران و نهادهای بین‌المللی به توسعه و تسهیل همکاریهای علمی و فناوری است که در پرتو آن، ضمن قرار گرفتن علم و فناوری در خدمت بشریت، دستیابی به لوازم تعالی و کمال انسانی میسر گردد. محدودیت و تحریم علمی و فناوری، از جمله اقدامات نظام سلطه علیه صلح و عدالت در جهان است و این محدودیت‌ها علیه کشورها و ملت‌هایی اعمال می‌شود که غرب قادر نبوده آنها را تحت سلطه خود قرار داده و مدیریت جهانی خود را بر آنها اعمال نماید.

بنابراین، علم و فناوری در تعامل با صلح، عدالت و امنیت بین‌المللی، دو رویکرد متفاوت را می‌تواند از خود به نمایش بگذارد. علم و فناوری ضمن این که می‌تواند به حفظ و توسعه صلح، عدالت و امنیت بین‌المللی منجر گردد، استفاده منفی و نامطلوب از آن نیز می‌تواند صلح و امنیت بین‌المللی را با چالش و خطر اساسی مواجه سازد.

برای تبیین مفهومی و توسعه ادبیات این حوزه، مجمع جهانی صلح اسلامی با همکاری جمعی از نخبگان مرتبط و تعدادی از دستگاه‌های داخلی، برگزاری همایش «آپارتاید علمی؛ صلح، عدالت و امنیت جهانی» را در دستور کار قرار داد که این بولتن به ارایه خلاصه‌ای از دستاوردهای این همایش می‌پردازد.

اهداف این همایش در محورهای: تبیین ارتباط علم و فناوری با توسعه صلح، عدالت و امنیت جهانی، تبیین وضعیت عدالت علمی در نظام جهانی، تبیین و تشریح ضرورت‌ها و الزامات توجه به عدالت علمی در جهان، تولید ادبیات مفهومی در خصوص عدالت علمی و توسعه صلح و عدالت جهانی، توجه دادن نخبگان و رسانه‌ها به اهمیت عدالت علمی در جهان، ارایه راهکارهای مؤثر برای رویارویی با آپارتاید علمی، سازمان دهی شده بود.

* تحریم‌ها باعث بلوغ زودرس کشور در حوزه علم و فناوری شد.

دکتر داود عامری-دبیر کل مجمع جهانی صلح اسلامی

دبیرکل مجمع جهانی صلح اسلامی تحریم‌ها را زمینه‌ساز بلوغ زودرس حوزه علم و فناوری کشور عنوان کرد و گفت: تحریم‌ها باعث شد به دلیل تقاضای داخلی و ارج نهادن به منابع انسانی، حوزه علم و فناوری کشور یک جهش بلند داشته باشد.

دکتر «داود عامری» با اشاره به برگزاری همایش «آپارتاید علمی؛ صلح، عدالت و امنیت جهانی» گفت: مجمع جهانی صلح اسلامی هر ساله در آبان ماه همایشی را برگزار می‌کند که امسال، به مناسبت روز علم در خدمت صلح و توسعه روز یکشنبه نوزدهم آبان ماه همایشی تحت عنوان «آپارتاید علمی؛ صلح، عدالت و امنیت جهانی» برگزار می‌کند.

وی با بیان اینکه علم و عدالت علمی، امروزه یکی از مفاهیم زیرساختی در حوزه صلح و توسعه محسوب می‌شود، اظهار داشت: عدالت علمی از مسائلی است که در مراکز پژوهشی و مطالعاتی دنیا مورد توجه است. امسال تلاش کردیم با کمک جمعی از همکاران به خصوص نخبگان و اندیشمندان کشور و مراکز علمی و فرهنگی، نشست در این رابطه داشته باشیم و از دستگاه‌های مختلف خواسته‌ایم این روز را متوجه قرار دهند.

ایران یکی از قربانیان آپارتاید علمی است.

این استاد حوزه مطالعات فرهنگی و بین المللی با بیان اینکه بسیاری از دستگاه‌ها و جریان‌های نخبگی از فراخوان همایش «آپارتاید علمی؛ صلح، عدالت و امنیت جهانی» استقبال کرده‌اند، تصریح کرد: امروزه یکی از زیرساخت‌های منازعات در دنیا حوزه مسائل علمی و فناوری است که ایران یکی از قربانیان این صحنه است و مورد تحریم توسط آمریکایی‌ها در حوزه علم و فناوری قرار گرفته است.

وی با بیان اینکه منابع علمی ایران در حال سرقت است، خاطرنشان کرد: ملت‌های مستضعف توسط کشورهای که در عرصه علم و فناوری صاحب قدرت هستند، دچار یک نوع استعمار علمی قرار گرفته‌اند. امروز مسئله آپارتاید علمی برای ما و جریان‌های علمی و نخبگی یک مفهوم ناشناخته نیست اما متأسفانه در تبیین این موضوع هم در داخل کشور هم در منطقه عقب‌ماندگی‌هایی داریم.

دبیرکل مجمع جهانی صلح اسلامی بهره‌مندی از جریان علم و علم‌آموزی را از حقوق مسلم ملت ایران عنوان کرد و گفت: ما یکی از کشورهای قربانی تبعیض علمی هستیم و با توجه به اینکه از جریان آزاد علم و فناوری در دنیا ممانعت می‌شود، لازم است در جریان‌های نخبگی این مسئله مطرح شود و سعی کنیم در جهت تبیین این مسئله گام‌های اولیه را برداریم.

ریشه کنی فقر در گرو توجه به عدالت علمی است.

دکتر عامری تبیین ارتباط علم با صلح، عدالت و امنیت، بررسی تبعیض و آپارتاید علم و فناوری در جهان، تاکید و تشریح بر ضرورت عدالت علمی در ایجاد زیرساخت‌های علم و توسعه در دنیا را از اهداف برگزاری همایش آپارتاید علمی صلح و عدالت و امنیت جهانی عنوان کرد و گفت: امروز نمی‌توان فقر را در دنیا ریشه‌کن کرد مگر آنکه عدالت علمی را مورد توجه قرار دهید.

وی افزود: بسیاری از منابع کشورهای دنیا توسط کشورهای سلطه‌جو، قدرت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی چپاول می‌شود. در بسیاری از کشورها کمتر توسعه یافته و گرسنه، حاصل‌خیزترین زمین‌های کشاورزی وجود دارد اما به دلیل فقر علمی، امکان توسعه کشاورزی به صورت صنعتی و بهره‌برداری از آن را ندارند.

این استاد دانشگاه با اشاره به اینکه امروز اکثر منابع و معادن زیرزمینی کشورهای آفریقایی توسط کشورهای قدرتمند و بنگاه‌های اقتصادی غربی مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرند، یادآور شد: علاوه بر کشورهای سلطه‌جو، برخی از بنگاه‌های بزرگ اقتصادی که به شکل کارتل‌های چندملیتی و فراملیتی فعالیت می‌کنند، نقش پررنگ‌تری در چپاول کشورها دارند و در همه امور کشورها دخالت می‌کنند.

عدالت علمی یکی از زیرساخت‌های توسعه پایدار در جهان است.

دبیرکل مجمع جهانی صلح اسلامی، دلیل تسلط برخی کشورهای غربی و بنگاه‌های اقتصادی بر منابع کشورها را قدرت علمی و فناوری آنها دانست و عنوان کرد: کشورهایی که منابع شان توسط شرکت‌های چندملیتی غارت می‌شود از اطلاعات لازم برخوردار نیستند ضمن اینکه این کشورها شرایط و امکانات بهره‌برداری از منابع خود را هم ندارند.

وی یکی دیگر از اهداف برگزاری همایش «آپارتاید علمی؛ صلح، عدالت و امنیت جهانی» را تولید ادبیات و دانش علمی در حوزه آپارتاید علمی برشمرد و گفت: عدالت علمی یکی از زیرساخت‌های توسعه پایدار در جهان است. هر کجایی که تبعیض و تحقیر رخ می‌دهد، ما نباید انتظار یک صلح پایدار را داشته باشیم. وقتی کشوری نمی‌تواند از ذخایر خود بهره‌مند شود، توسعه پیدا کند و معیشت مردم خود را تامین کند، بی‌تردید باید شاهد خشونت در آن کشور باشیم. دکتر عامری گفت: برخی از بنگاه‌های اقتصادی در دنیا می‌خواهند همه سود و ثروت در انحصار خودشان باشد. به طور مثال، منابع انرژی در کشورها در انحصار تعداد محدودی از شرکت‌ها و قدرت‌ها است. امروز نبض منابع غذایی در دنیا در انحصار تعداد محدودی از بنگاه‌های اقتصادی است.

اکثر تولیدات علمی در آمریکا توسط مهاجرین انجام می‌شود.

وی در ادامه اضافه کرد: اگر عدالت علمی در دنیا وجود داشته باشد و شرایط جریان آزاد علم فراهم شود، این بنگاه‌ها و قدرت سود کمتری خواهند برد. عملاً بی‌عدالتی علمی موجب عقب‌ماندگی و فقر ملت‌ها می‌شود و این مسئله، زمینه‌ساز ناپایداری و آناشی در دنیا است.

درباره عدم صدور ویزا برای دانشجویان ایرانی توسط آمریکا و ایجاد محدودیت آموزش برای دانشجویان ایرانی در برخی از علوم نیز افزود: سال‌ها است کشورهای سلطه‌طلب با ایجاد جذابیت‌های مختلف در

حال سرقت منابع انسانی کشورهای مختلف هستند. در این بین آمریکایی‌ها سال‌های متمادی نیروهای متفکر، مخترع و صاحب دانش ایرانی را ربوده و برده‌اند.

جریان پیش‌تاز علم و فناوری کشور، مدیون نیروهای داخلی است. این استاد دانشگاه با بیان اینکه زایش علمی از طریق نیروهای بومی در حوزه‌های نخبگی در اروپا و آمریکا بسیار پایین است، اظهار داشت: اکثر تولیدات علمی در کشورهای اروپایی و آمریکا، توسط مهاجران انجام می‌شود. با این وجود، آمریکایی‌ها احساس می‌کنند اکثر ایرانیان به دلیل تعلقات ملی، به کشور بازمی‌گردند و اینگونه کشورشان را از نظر علمی بهره نمی‌گذارند.

دکتر عامری با بیان اینکه پیشرفت‌های علمی و فناوری در ایران موجب شده تا آمریکایی‌ها چنین تصویری را داشته باشند، تصریح کرد: حتما بخشی از دانشجویان و محصلان ایرانی که خارج از کشور بوده‌اند، به کشور بازگشته و به توسعه ایران کمک کرده‌اند اما جریان پیش‌تاز علم و فناوری در داخل کشور، مدیون نیروهای داخلی است؛ همان‌هایی که در داخل تحصیل کرده‌اند اما آمریکایی‌ها آن تصور را دارند و به همین خاطر، چنین سخت‌گیری‌هایی را دارند.

وی ایالات متحده از توانمندیهای متخصصان ایرانی ساکن آمریکا بسیار بهره‌مند است، گفت: آیا دولت آمریکا شهروندان ایرانی متخصص را که در آمریکا ساکن هستند را هم شامل تحریم و ایجاد محدودیت می‌کند؟ امروز بسیاری از ایرانیان در مراکز علمی و فناوری اروپا و آمریکا مشغول به کار هستند. چرا آنها تنها جلوی تحصیل دانشجویان را گرفته‌اند؟

دیرکل مجمع جهانی صلح اسلامی ادامه داد: البته ایجاد این محدودیت پذیرفتنی نیست اما نکته‌ای قابل تامل این است که آنها از نخبگان ایرانی بهره‌برداری می‌کنند. اما آنجایی که احساس خطر می‌کنند، محدودیت ایجاد می‌کنند و مانع از تحصیل می‌شوند و این همان تبعیض علمی است.

تحریم‌ها موجب انتخاب شرکای جدید شد.

دکتر عامری ایجاد محدودیت‌ها را در درازمدت به نفع ایران دانست و افزود: قطعاً این محدودیت‌ها موجب سختی در دسترسی به برخی از حوزه‌های علمی و فناوری می‌شود اما آثار تحریم‌ها و محدودیت‌های علمی که آمریکایی‌ها بر ما اعمال کردند، دستاوردهایی هم داشته است.

وی خاطرنشان کرد: ایران سال‌هاست که گرفتار تحریم است اما این روزها فقط ابعاد آن کمی تغییر کرده است. با این وجود ایرانیان همواره نشان داده‌اند هر کجا دچار محدودیت شده‌اند، با تدبیر، کوشش و توکل به خداوند توانسته آن محدودیت پشت سر گذاشته و راه را باز کنند. آمریکایی‌ها باعث شدند که از آنها دل بکنیم و امید چندانی به خارج کشور نداشته باشیم. این مسئله موجب اتکای بیشتر به نیروهای داخلی و همچنین توجه به به دیگر حوزه‌ها و کشورها شود.

این استاد دانشگاه با بیان این که تحریم‌ها موجب بازگشت به همسایگان و انتخاب شرکای جدید شد، یادآور شد: تا مدت‌ها ما فکر می‌کردیم علم و فناوری تنها منحصر به کشورهای غربی است. این تصور غلطی بود و امروزه شاهد هستیم بزرگترین تحولات علمی در شرق و کشورهای پیرامونی و اسلامی رخ می‌دهد.

تحریم‌ها باعث بلوغ زودرس کشور در حوزه علم و فناوری شد. دکتر عامری بیان کرد: تحریم‌ها باعث شد که به دلیل تقاضای داخلی و به دلیل ارج نهادن به منابع انسانی، حوزه علم و فناوری در کشور همراه یک جهش بلند داشته باشد. شاید اگر این تحریم‌ها نبود و این گونه نمی‌توانستیم به دستاوردهای علمی برسیم، تحریم‌ها باعث بلوغ زودرس کشور در حوزه علم و فناوری شد.

دیرکل مجمع جهانی صلح اسلامی با بیان تحریم‌ها باعث شد علم را بومی و تبدیل به ثروت کنیم، اظهار داشت: یکی از دلایلی که موجب شده توانیم از علم خود به خوبی استفاده کنیم این است که نتوانسته‌ایم آن را تبدیل به ثروت کنیم. با این حال تحریم‌ها چهره واقعی آمریکا را در دنیا آشکار کرد آن هم در حالی آنها سرمایه‌گذاری هنگفتی برای نشان دادن یک چهره مثبت از خود می‌کنند.

آمریکا آثار مثبت تحریم‌ها را می‌فهمید، از آنها دست می‌کشید. دکتر عامری با اشاره به اثرات منفی تحریم‌های علمی تصریح کرد: قطعاً تحریم‌های علمی موجب محدودیت و آزار و اذیت بخش بزرگی از جامعه علمی ایران شده و باعث کاهش و حتی قطع ارتباطات علمی دانشگاه‌های ما با دانشگاه‌های خارجی شده است. البته عوارض منفی این مسئله، تنها متوجه ما نیست بلکه عوارض منفی این مسئله به خود آنها هم بازمی‌گردد و به جریان آزاد علم هم لطمه وارد می‌کند.

وی خاطرنشان کرد: ایران از نظر علمی یک کشور عقب‌مانده نیست که این تحریم‌ها اثری بر تحریم‌کنندگان نداشته باشد و لطمه به تبادلات علمی ایران به تبادلات علمی جهان ضربه وارد می‌کند.

این استاد دانشگاه خاطرنشان کرد: وقتی از ورود دارو یا بهره‌گیری از علوم و تجهیزات پزشکی و درمانی به کشور ممانعت به عمل می‌آید، این مسئله بی‌تردید ملت ما صدمه می‌بیند. این فشارها در کوتاه‌مدت ایجاد می‌شود آثار مثبت این تحریم‌ها بیشتر از آثار منفی است و اگر آمریکایی‌ها بفهمند که تحریم‌های علمی چه آثار مثبتی برای کشور به همراه دارد، قطعاً از آن تحریم‌ها دست می‌کشند.

دیپلماسی علمی باید به عنوان یک راهکار علمیاتی جدی‌تر گرفته شود. دکتر عامری در خصوص سیاست‌های ایران در حوزه دیپلماسی علمی هم ابراز داشت: در حوزه دیپلماسی علمی و هم در خصوص طراحی یک راهکار و نقشه عمل برای مقابله با تحریم‌های علمی دچار عقب‌ماندگی هستیم. اما این مسئله به معنای آن نیست که کاری نشده یا نمی‌شود کرد. دیپلماسی علمی در کشور باید به عنوان یک راهکار علمیاتی جدی‌تر گرفته شود.

وی با بیان اینکه حوزه دیپلماسی علمی در کشور باید بازتعریف و بازخوانی شود، عنوان کرد: دیپلماسی علمی باید آگاه‌سازی و یارگیری در مسیر توسعه علمی را در دستور قرار دهد. به عبارت دیگر، در چارچوب دیپلماسی علمی باید درخصوص آپارتاید علمی آگاه‌سازی کنیم و هم در میان نخبگان جهان یارگیری کرده و مسیر توسعه‌یافته‌ای را در این رابطه باز کنیم.

دیرکل مجمع جهانی صلح اسلامی با بیان اینکه مشارکت علمی میان کشورهای اسلامی می‌تواند برای جهان اسلام و حتی دنیا همراه با دستاوردهای فراوانی باشد، یادآور شد: متأسفانه همگرایی و همکاری علمی میان کشورها و مراکز علمی و پژوهشی کشورهای اسلامی و کشورهای همسایه وجود ندارد در حالی که می‌توان در این زمینه اقدام کرد.

ایران به راحتی علم خود را در اختیار کشورهای کم‌برخوردار قرار می‌دهد.

دکتر عامری با تأکید بر اینکه امروز همه کشورها مشتاق هستند با ایران روابط علمی داشته باشند، گفت: ایران با توجه به محدودیت‌ها، فشارها و تحریم‌ها توانسته در حوزه علم و فناوری حرفی برای گفتن داشته باشد و پیش‌تاز باشد. شما اگر به اتکای توان داخلی و شرکای مناسب جدید به قله‌های علمی کسب پیدا کنید، به محل جذابیت کشورها تبدیل می‌شوند و آن وقت، اگر ما به دنبال آنها نرویم، آنها به دنبال ما خواهند آمد.

وی با اینکه ما در حوزه‌هایی نظیر علوم بنیادین، نانو، هسته‌ای، پزشکی، دارویی، فنی - مهندسی، صنایع غذایی و صنایع دفاعی پیش‌تاز هستیم، اظهار داشت: ایران در این حوزه‌ها به خاطر اراده و عزم برای پشت سر قرار دادن تحریم‌ها و محدودیت‌ها و همچنین بومی‌سازی علوم توانسته بسیاری از معادلات را در عرصه جهانی تحت تأثیر خود قرار دهد.

این استاد دانشگاه اضافه کرد: ایران همراه مورد تبعیض قرار گرفته و از قربانیان آپارتاید علمی است، اما تجربه علم و فناوری خود را به راحتی برخلاف اروپا و آمریکا در اختیار کشورهای کم‌برخوردار قرار می‌دهد.

*** آپارتاید علمی و نظام سلطه**

**دکتر حسین امیرعبداللهیان -
دستیار ویژه رئیس مجلس و
مدیر کل امور بین‌الملل
مجلس شورای اسلامی**

نظام سلطه در دوره‌های مختلف و به شیوه‌های متفاوت، مرتباً سیاست‌ها و اقداماتی را علیه کشورهای مستقل یا کشورهایی که در راستای منافع نظام سلطه عمل نمی‌کنند، اعمال می‌کند. سلطه با تمام قدرت و اشکال خود در حوزه‌های مختلف در حال تولید و بازتولید مداوم است. سلطه در هر لحظه از تاریخ، اجبارها و نظامها و ساختارهای محدود کننده را از طریق شبکه‌های مختلف تحمیل می‌کند و از دیگران نیز می‌خواهد آن را رعایت کنند.

در شرایط فعلی آمریکا در راس نظام سلطه قرار دارد و عمده‌ترین هدف این کشور، ادامه سلطه بر سرتاسر دنیا و تحمیل و اعمال ساختارهای محدود کننده بر علیه کشورهای مستقل و یا کشورهایی که در راستای منافع نظام سلطه عمل نمی‌کنند و در چارچوب نظم ادعایی آنها حرکت نمی‌کنند.

سیاست تحریم از ابزارهای اصلی در سیاست خارجی نظام سلطه و به ویژه آمریکا محسوب می‌شود. نظام سلطه همواره از این جمله کلیدی که «این تحریم‌ها برای تغییر رفتار دولتهای مورد تحریم اتخاذ می‌شود» در اعمال تصمیم برای تحریم استفاده می‌کنند. مگر این کشورهای هدف تحریم، چه اقداماتی را انجام داده و یا در حال انجام آن هستند که برخی کشورها در صدد تحمیل برخی الگوهای خود خواسته به آن کشور هستند؟

تحریم علمی یکی از مصادیق اعمال آپارتاید علمی نظام سلطه است که شامل برخی محدودیتهایی از سوی نظام سلطه؛ به بیان دیگر، تحمیل دیدگاه سیاسی بر حوزه های مختلف علمی و انجام اقدامات تبعیض آمیز تا دست یابی به هدف سیاسی مد نظر است تا همچنان از طریق دانش، نظام سلطه را بازتولید و اعمال قدرت خود را ادامه دهد.

تعریف مد نظر از آپارتاید علمی

آپارتاید علمی، یک گفتمان تبعیض آمیز، غیر قانونی، غیر مشروع و یک تصمیم سیاسی غیر منطقی و غیر اخلاقی علیه نشر و اشاعه علم و جریان آزاد ایده ها، اطاعات و پیشرفت است که به شیوه های مختلف از سوی کشورهای نظام سلطه بر کشورهای هدف که در چارچوب نظام ادعایی و مورد نظر آنها حرکت نمی کنند جهت تحقق اهداف سیاسی اعمال می گردد. این یک اقدام و سیاست ضد توسعه و ضد بشری است.

روش های اعمال آپارتاید و نژاد پرستی علمی:

- محدودیت برای دانشجویان جهت تحصیل در برخی رشته ها (تعیین شده از سوی نظام سلطه)
- بلوکه کردن حساب های بانکی دانشجویان با اعمال نفوذ بانک و موسسات نظام سلطه
- ایجاد محدودیت برای اساتید و دانشجویان برای دریافت گواهینامه های علمی بین المللی
- جلوگیری از انتشار مقالات علمی افراد دانشگاهی در مجلات مهم علمی جهان
- ممانعت از دستیابی دانشگاه ها و نخبگان کشور مد نظر به کمک های فنی - آموزشی و تحقیقاتی
- عدم دسترسی به منابع علمی روز جهان
- کاهش بودجه دانشگاه ها
- اخلاف در روند همکاری های تحقیقاتی مراکز علمی، تحقیقاتی و دانشگاهی
- تحریم افراد دانشگاهی و محققان و دانشمندان فعال در حوزه های علمی استراتژیک
- تحریم و تحت فشار گذاشتن شرکتها و موسسات حمایت کننده مالی از تحقیقات
- ترور دانشمندان مرتبط با علوم استراتژیک

■ ممانعت از فرصت های مطالعاتی

■ عدم انتقال کمک های خیر خواهانه برای توسعه مدرسه، علم و تحقیقات

■ تعلیق دانشجویان در حال تحصیل در دانشگاهها

■ فشار بر محققان و در نتیجه بهره مندی از فشار آنها بر حاکمیت برای تغییر رویه

مصادق و نمونه آشکار و عینی آپارتاید و تبعیض و نژادپرستی علمی، اعمال تحریم های علمی در چارچوب تحریم های یکجانبه و غیرقانونی شدید امریکا علیه جمهوری اسلامی ایران است. همه این سیاست ها و اقدامات تبعیض آمیز فوق الذکر برای جمهوری اسلامی ایران ذیل «سیاست فشار حداکثری» اعمال شده است. جای تعجب اینجاست که دولت کنونی امریکا به این اقدامات غیرقانونی بسنده نکرده و تلاش گسترده ای را نیز برای همراه نمودن سایر کشورها با سیاست نژادپرستانه خود علیه محققان و افراد دانشگاهی ایران به کار گرفته است. ترور دانشمندان هسته ای جمهوری اسلامی ایران نه تنها یک ترور علمی محسوب می شود بلکه بیانگر اوج حرکت تروریستی کشورهای نظام سلطه برای ممانعت از توسعه علم و استقلال در کشورمان است. این رویداد، یکی از اقدامات تبعیض آمیز در چارچوب ترور است.

برای این که درک واقع بینانه ای از سیاست های تبعیض آمیز علمی امریکا علیه جامعه علمی ایران داشته باشیم به یک مورد از سیاست های رذیلانه آنها می پردازم:

جلوگیری از انتشار مقالات علمی افراد ایرانی در مجلات مهم علمی جهان

محدود کردن انتشار اطلاعات و پذیرش مقالات ایرانی ها در مجلات علمی و دانشگاهی در چارچوب آپارتاید علمی و نژاد پرستی علمی قرار می گیرد. سیاست مجلات این است که مقالاتی که ایرانی یا افراد وابسته به ایران ارسال شده و یا با همکاری مراکز علمی و تحقیقاتی ایرانی نوشته و ارسال شده است رد شوند. این سیاست از سوی دفتر کنترل دارایی های خارجی آمریکا (OFAC) وابسته به وزارت خزانه داری امریکا با هدف جلوگیری از ایران در دستیابی به تسلیحات هسته ای صورت می گیرد و جزئی از تحریم های امریکا علیه ایران است. این سیاست در دوره ترامپ محدودیتهای بسیار سختی را ایجاد کرده است و علاوه بر مجلات امریکایی، مجلات

سایر کشورها را شامل شده و علاوه بر مجلات و نشریات، مجازات بر افراد و ویراستان مجلات نیز اعمال شده است و به هیأت تحریریه مجلات اعلام شده است که از تعامل با نویسندگان ایرانی خودداری کنند. همچنین تحریمهای قبلی شامل موضوعات مرتبط با انرژی هسته ای، نفت و گاز و تسلیحات بود اما حوزه تحریم های جدید، همه حوزه ها و زمینه های علمی را شامل می شود.

مثال:

"We are sorry for the delay in getting back to you with a decision about your submitted manuscript. Because you and your authors are from an Iranian government-supported institution, we cannot consider your manuscript for publication in the *Journal of Clinical Psychopharmacology*. This policy is a United States policy that is now in effect, and therefore, we are required to withdraw your paper from consideration."

Barbara Kern, the Managing Editor of the Journal of Clinical Psychopharmacology, Tufts University School of Medicine, Boston.

نویسنده ایرانی و موضوع مقاله در مورد درمان اسکیزوفرنی در روانپزشکی و هیچ ارتباطی با موضوعات راهبردی و حساس ندارد اما همان طور که مشاهده می شود از پذیرش مقاله خودداری کرده است. در مجلات زیر که متعلق به آمریکا، انگلیس، اتریش و نیوزلند است سیاست و استراتژی مشابهی اتخاذ شده است:

- American Journal of Cardiology
- Journal of Allergy and Clinical Immunology (JACI)
- Journal of Ocular Pharmacology and Therapeutics
- Australian journal Ophthalmic Epidemiology
- Dove Medical Press

برخی پاسخ های مسئولان مجلات در سراسر اروپا و ایالات متحده به محققان ایرانی و نویسندگان مقالات:

- به دلیل تحریم ها، ما نمی توانیم مقالات شما را بررسی و چاپ کنیم.
- شما اهل ایران هستید و ما نمی توانیم مقاله شما را منتشر کنیم.
- تصمیم هیأت تحریریه بر اساس یک روند انجام می شود. ما مجبوریم که بعد از دریافت مقاله با نهادها و سازمانهای مرتبط مشورت کرده و بعد اقدام لازم را انجام دهیم. ما نمی توانیم به خاطر شما ریسک کنیم.

علی رغم این که مسئولان آمریکایی اعلام می کنند که محور تحریم های علیه ایران شامل غذا، دارو، کشاورزی، علم را هدف قرار

نمی دهد اما فشار بر شرکتها، موسسات غذا و دارو و مراکز علمی، اقدامات متناقضی را نشان می دهد. همان طور که در بالا اشاره شد، به ظاهر بحث غذا، دارو و علم و سایر موارد مرتبط از جرگه تحریم های اقتصادی خود استثنا کرده اند اما بحث انتقال پول و تراکنش های مالی و اثرات جانبی تحریم هاست که در روند خرید، تولید و تامین و همکاری های علمی را دچار مشکل می کند و قطعاً این موضوعات خارج از سایر حوزه های اقتصادی تحریم شده نیست. بایکوت و تحریم های دانشگاهی، ابزار موفقی برای دست یابی به اهداف سیاسی نیستند اما در روند تحقیقات بین المللی، آموزش عالی و پزشکی و بر مراقبتهای مراقبت های بهداشتی و سلامت افراد آسیب پذیر و محروم تأثیر می گذارند. این تبعیض های علمی، شیوه نویسی از آپارتاید هستند که به شیوه های مختلف بر کشورهای هدف اعمال می شوند و در مسیر تحقق عدالت و صلح که مقدمه تامین امنیت جهانی است اختلال ایجاد می کنند. علم به جای این که در مسیر رشد و شکوفایی و پیشرفت اقتصادی و تامین رفاه مردم جهان قرار گیرد تحت تأثیر سیاست های مغرضانه و ضد بشری قرار می گیرد و از اهداف غایی خود که همانان رشد و تعالی بشریت و رفاه و عدالت برای همه است دور می گردد.

همچنین آپارتاید علمی توسط قدرت هایی اعمال می گردد که خود را طرفدار آزادی علم و اطلاعات معرفی می کنند و کشورهای دیگر را در این زمینه متهم می کنند. این سیاست و اتخاذ استانداردهای دوگانه، مغایر با موازین و مقررات بین المللی است.

تحریم علمی به عنوان مصداق عینی آپارتاید از یک منظر، فرصتی برای جامعه علمی و کشورها ایجاد می کند که می توانند اصلاحات آموزشی را بنیان نهاده و با موضوع تبدیل دانش به ثروت، زمینه خودکفایی را در کشور بنیان نهند و در صورت تحقق این امر، علم در کشور مورد نظر، اهمیت و ارزش واقعی خود را پیدا کرده و انگیزه جامعه علمی و دانشگاهی افزایش پیدا می کند و خود آنها تبدیل به پیشرفتهای توسعه و ترقی می شوند.

جامعه علمی ایران باید از این فرصت استفاده کرده و تلاشهای بیشتری را برای تقویت علم و دانش و تحقق اهداف چشم انداز جمهوری اسلامی ایران، انجام دهند و دستگاه های متولی، دیپلماسی علمی را با همکاری وزارت خارجه و با حمایت و پشتیبانی مجلس را در دستور کار خود قرار دهند.

* ضرورت شناخت و مقابله با آپارتاید علمی

محسن پاک آیین - معاون
بین الملل موسسه انقلاب
اسلامی

امروز کشورهای مستقل و غیرمتعهد با مشکلات و معضلات متعددی در مسیر پیشرفت مواجه هستند و یکی از این چالش‌ها، تبعیض‌های علمی است که از سوی قدرت‌های بزرگ و توسعه یافته، نسبت به کشورهای در حال پیشرفت اعمال می‌گردد. واژه "آپارتاید علمی" یکی از مناسب‌ترین واژه‌ها برای مفهوم تبعیض علمی است و در مسیر تحقق عدالت و صلح که مقدمه تامین امنیت جهانی است، اخلاص ایجاد می‌کند.

در خبرها بود که قرار است همایش «آپارتاید علمی؛ صلح، عدالت و امنیت جهانی» در تاریخ ۱۹ آبان از سوی مجمع جهانی صلح اسلامی در تهران برگزار شود. این قبیل اقدامات می‌تواند بتدریج مردم ایران بخصوص نخبگان و صاحب‌نظران را با ابعاد مختلف این موضوع و ارتباط آن با امنیت و صلح آشنا سازد.

آپارتاید یکی از صور وحشیانه تبعیض نژادی است که توسط رژیم نژادپرست آفریقای جنوبی علیه سیاه پوستان و به نفع اقلیت سفید پوست، اعمال می‌گردید. آپارتاید یعنی محروم ساختن بخشی از جامعه جهانی از کلیه حقوق اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و علمی، برای اینکه نظام سلطه بتواند مطامع نامشروع خود را تامین نماید.

امروز در حالی که یکی از کلیدی‌ترین ابعاد سند توسعه پایدار سازمان ملل متحد، مبتنی بر ضرورت بکارگیری علم، فناوری و نوآوری برای رشد و پیشرفت اقتصادی است، کشورهای استکباری با اعمال تبعیض در اشاعه علم و فناوری، حرکت کشورهای مستقل را برای ارتقای توانمندی‌های علمی و فناورانه، با چالش مواجه ساخته‌اند.

تحریم علمی کشورهای مخالف استکبار از جمله جمهوری اسلامی ایران، یکی از مصادیق اعمال آپارتاید علمی توسط نظام سلطه است. تحریم‌های علمی جزو تحریم‌های نسبتاً جامعی است که علیه کشورهای مستقل از جمله ایران وضع و حوزه‌های مختلف علمی را مورد تأثیر قرار می‌دهد. بخشی از این تحریم‌ها برای جلوگیری از کسب دانش است.

محدودیت‌هایی که برای دانشجویان ایرانی برای تحصیل در برخی رشته‌ها اعمال شده، نوعی آپارتاید علمی است. بلوکه کردن حساب‌های بانکی دانشجویان نظیر آنچه اخیراً در مالزی و با اعمال نفوذ بان‌های آمریکائی رخ داد، نیز از همین مقوله است. ایجاد محدودیت برای اساتید و دانشجویان نخبه ایرانی برای دریافت گواهینامه‌های علمی بین‌المللی یا جلوگیری از انتشار مقالات علمی این افراد در مجلات مهم علمی جهان نیز از اقدامات تبعیض آمیز در حوزه علم و فناوری تلقی می‌گردد.

تحریم‌های آمریکا علیه ایران برای ممانعت از دستیابی دانشگاه‌ها و نخبگان ایرانی به کمک‌های فنی - آموزشی، موجب شده تا دانشگاه‌هایی مانند صنعتی شریف، شهید بهشتی، مالک اشتر و امام حسین (ع) با مشکلات تحقیقاتی و عدم دسترسی نخبگان ایرانی به منابع علمی روز جهان، مواجه شوند.

در زمینه علم و فناوری، اعمال نفوذ آمریکا برای جلوگیری از واردات فناوری مانند تجهیزات الکترونیک و مخابراتی، تجهیزات نفت و گاز، تجهیزات صنعت هواپیمایی، تجهیزات صنعت کشتی‌سازی و مواد شیمیایی، مظاهر نوینی از "آپارتاید علمی و فناوری" هستند.

آپارتاید علمی توسط قدرت‌هایی که خود را طرفدار آزادی علم و اطلاعات معرفی می‌کنند، درست در زمانی اعمال می‌شود که برخوردهای نژادپرستانه در عرصه ارتباطات علمی، مغایر با موازین و مقررات پذیرفته شده بین‌المللی است. البته علیرغم تلاش‌های کشورهای پیشرفته، علم و فناوری در مرزهای ملی محصور نشده و دانشمندان و محققان برجسته کشورهای در حال توسعه، محدودیت‌های اعمال شده برای علم و فناوری را کنار زده و مسیر رشد و تعالی را طی می‌نمایند.

در سالیان اخیر رهبر معظم انقلاب اسلامی، پیشرفت علمی کشور را یکی از اصلی‌ترین اهداف کشور دانسته و در این مسیر حمایت‌های خود از توسعه علم و فناوری و اندیشمندان و نخبگان ایران را اعلام و عملیاتی کرده‌اند. بر این اساس ایران نمونه‌ای از تلاش همگانی برای بومی‌سازی علم، فناوری و مقابله با آپارتاید علمی است. امروز با تلاش نخبگان ایرانی، فناوری‌های نانو، بیو، پزشکی، مهندسی پزشکی، ژنتیک، هوا-فضا و هسته‌ای ایران، از تحریم‌های ظالمانه عبور کرده و در مسیر پیشرفت قرار گرفته است.

در واقع، نظام علم و فناوری یا همان نخبگان علمی کشور، افسران مقابله با آپارتاید علمی هستند. برای دستیابی به دانش روز، راهکار ارائه کرده و پاسخ‌هایی دقیق به پرسش‌ها و شبهات ارائه می‌کنند. اعمال دیپلماسی علمی به معنای تقویت ارتباطات دوجانبه و چندجانبه با نهادهای علمی بین‌المللی برای مدیریت تحریم‌ها و غلبه بر آپارتاید علمی، نیز اگرچه آغاز شده ولی باید تقویت شده و استمرار یابد. خوشبختانه امروز پیشرفتهای علمی کشور مورد تأیید سازمان‌های علمی بین‌المللی است به عنوان پیشرفت‌های واقعی تلقی می‌گردد. برگزاری همایش‌های علمی و نخبگی، همانند همایش "آپارتاید علمی؛ صلح، عدالت و امنیت جهانی" اقدام مثبتی است که ضمن تبیین علمی چالش‌ها پیش روی اشاعه عادلانه علم و فناوری در جهان، می‌تواند راهکارهای مقابله ملی و فراملی با تبعیضات علمی را نیز بررسی کرده و با ارایه آن به سازمان‌ها و نهادهای جهانی، زمینه همکاری بیشتر نخبگان ایرانی با این نهادها را نیز فراهم آورد.

* آپارتاید علمی یا برده داری نوین

**دکتر خندق آبادی - عضو
شورای راهبری مجمع
جهانی صلح اسلامی**

حدود ده سال قبل مقام معظم رهبری در تبیین اقتدار علمی، روایتی را از امام علی علیه السلام به این مضمون نقل فرمودند: «العلم سلطان من وجده صال و من لم یجده صیل علیه». «علم اقتدار است، هر کس این قدرت را به چنگ آورد می‌تواند تحکم کند می‌تواند غلبه پیدا کند هر کسی این اقتدار را به دست نیآورد، صیل علیه بر او غلبه پیدا خواهد شد، دیگران بر او قهر و غلبه پیدا می‌کنند به او تحکم می‌کنند». انسان با داشته‌های خود پیشرفت می‌کند. و با همان بر دیگران سلطه پیدا می‌کند، قدرت معامله دارد، فرماندهی می‌کند و ...

علم اصلی‌ترین و کامل‌ترین دارایی انسان‌ها در طول تاریخ بوده است. خونخوارترین اقوام آنجا که ذره‌ای درایت به خرج داده اند، با علما و دانشمندان در بین اقوامی که به آنها حمله کرده اند، مماشات کرده و ضمن اینکه تلاش کرده اند از خروج آنها از حیطه قدرت خود جلوگیری نمایند در بسیاری از موارد از قدرت علم و اندیشه آنها استفاده کرده اند. این نحوه تعامل با اندیشمندان و گرامی داشتن

مقام علمی ایشان در خصوص کسانی مانند ابو علی سینا و یا خواجه نصیرالدین طوسی گزارش شده است.

مفهوم آپارتاید غالباً در خصوص تبعیض نژادی بین سیاه و سفید مطرح بوده است. ولیکن با اندکی تأمل اثرات این مفهوم ظالمانه را در تاریخ مناسبات فرهنگی - اجتماعی غرب (به معنای عام آن) خصوصاً پس از دوران رنسانس با دولت‌های ضعیف می‌توان مشاهده کرد. در واقع آپارتاید حتی در شکل تبعیض نژادی هم رویکردی تفوق طلبانه در حوزه علمی دارد. حال این رویکرد گاه شکل تفوق نژاد برتر بعنوان انسان به نژاد ضعیف بعنوان حیوان (مانند دوران برده داری) داشته و گاه شکل تفوق اندیشه و فکر جامعه استعمار کننده به جامعه استعمار شونده داشته است.

اسلام در به رسمیت شناختن حقوق انسان‌ها به شکل عام بی‌نظیر است. از صدر اسلام مرادوات علمی بین امت اسلامی و دیگر جوامع بدون حد و مرز ترویج شده است. از آن زمان که آثار علمی غیر مسلمانان به دلیل توفیقات آنها نسبت به مسلمانان به سوی سرزمین‌های اسلامی سرازیر شد تا زمانی که نهضت ترجمه آثار علمی نصیح گرفت و علم در سرزمین‌های اسلامی شکوفا شد، و تا بعدها که تالیفات علمی اندیشمندان اسلامی مبنای تدریس در پژوهشگاه‌های غربی گردید این باور در تعاملات، رفتار و رویکرد‌های مسلمانان مشهود بوده است. ولیکن با مروری کوتاه بر نحوه تعامل دول غربی با ملت‌های مستضعف، تنها در چند صد سال گذشته از زمانی که ظرفیت‌های سرزمین‌های غرب آسیا کشف گردید و آنها به طمع تصاحب سرمایه‌ها به این منطقه متوجه شدند، این حقیقت تلخ و مضمّن کننده روشن می‌شود که آن‌ها اجازه اندیشیدن و آگاهی یافتن را نمی‌دادند. حتی در مواردی که مردم همین سرزمین‌ها برای تحصیل به خارج می‌رفتند، آنها اجازه ورود در حوزه‌هایی که امکان دست‌یابی به یافته‌های نوین وجود دارد را به دانشجویان خارجی نمی‌دادند. چنین تفکری در رابطه با تجهیزات فنی، صنعتی و نظامی نیز وجود داشت که اجازه دست‌یابی به فناوری تجهیزات وارداتی به کسی داده نمی‌شد و مستشاران خود آنها باید امور فنی را عهده دار می‌شدند.

با توجه به این حقیقت تلخ و البته بدیهی، چگونه می‌توان تصور کرد دوران تبعیض بین نژادها و یا حتی جوامع پایان یافته است؟ چگونه می‌توان گفت که اصولاً حقوق بشر، صلح عادلانه و کرامت انسانی

در دنیا همگانی شده است؟ بیان منقول از امیر کلام مولی الموحدين اميرالمومنين عليه السلام در صدر يادداشت اشاره ای معجز گونه به همین توان است. که علم سلطه و قدرت می آورد. اگر آن را یافتی قدرت مند می شوی و الا بر تو سلطه پیدا می کنند.

نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران از زمانی قدرت مقاومت در برابر زورگویی ها و تجاوزات دشمنان را یافت که علم را اولاً بومی کرد به این معنا که منطق بر نیازها، کاربردها و ویژگی های مختلف خود به دستاوردهای علمی رسید و ثانياً از آن در راستای رفع نیازهای مختلف از پزشکی تا علوم پایه تا ابزار و تجهیزات استفاده نمود. چنین نگاهی به علم یک ملت را در برابر زورگویی های متجاوزان روین تن می نماید. چه اینکه اگر نیازمند بودی قیمت رفع آن نیاز دیگر در دستان تو نیست، بلکه هر آنچه می خواهند باید تقدیم کنی، حتی شرافت و غرور و انسانیت خود را باید بدهی. ملت و نظام ما با تاسی بر همین آموزه و تلفیق آن با ایمان به قدرت لایزال الهی، اکنون می تواند سرافراز در همه عرصه ها سربلند و موفق باشد. توفیقات جبهه مقاومت در کارزار با قدرت های مستکبر ناشی از انتقال توان علمی ما به دیگر ملت های این جبهه در یمن، عراق، سوریه و ... می باشد.

صلح، عدالت و امنیت جهانی اکنون عمده‌ها در گرو همین آپارتاید علمی می باشد. قدرت های برتر با اتکا به دانش، ثروت های زیرزمینی و منابع ملت های ضعیف را به ثمن بخش خریده و پس از فرآوری و صنایع تبدیلی به مبلغی گزاف به خودشان می فروشند و در این راستا هر آنچه می خواهند به دیگر ملت ها دیکته می کنند. سیاست خبیثانه تحریم ها برگرفته از همین رویکرد است. فاجعه آن جا عمق پیدا می کند که مفاهیم صلح، عدالت و امنیت نیز با بهره مندی از همین برتری، بازتعریف جعلی می شوند و انسان های مظلوم متحیر و سرگردان، هم غارت می شوند و هم انگ تروریست به آنها زده می شود.

انسان ها در سخت ترین شرایط، مادامی که متأثر از ارزش های انسانی خود باشند، قدرت مقاومت در برابر نابرابری ها و ظلم و

ستم ها را دارد، آنچه که ما آگاهان و استقامت کنندگان در برابر مستکبران باید بعنوان وظیفه احساس کنیم، توجه دادن همه مردم به کرامت ها، ارزش ها، حقوق، توانمندی و خود باوری است تا در پرتو آن بتوان بساط ظلم و ستم را از صفحه روزگار برچید.

*** تعلیم و تعلم در اسلام از بالاترین فضائل و کرامات انسانی است.**

حجت الاسلام محمد سالار - عضو شورای راهبری مجمع جهانی صلح اسلامی

واژه آپارتاید برای کسانی که دوران سیاه و اختناق آمیز نژادپرستی و تبعیضات نژادی رژیم آفریقای جنوبی علیه رنگین پوستان را دیده و یا شنیده اند، یادآور ظلم و جنایت و رفتارهای وحشیانه اقلیت سفیدپوست استعمارگر هلندی و بریتانیایی در کشور آفریقای جنوبی است که حدود ۴۰ سال به طول انجامید.

ایالت متحده آمریکا و رژیم اشغالگر قدس، از حامیان اصلی رژیم استبدادی آپارتاید در آفریقای جنوبی بودند. هر چند نظام آپارتاید نژادی در آفریقای جنوبی با مبارزات طولانی مردم آفریقایی جنوبی و با استقامت و پایداری رهبران و مبارزان ضد تبعیض نژادی چون نلسون ماندلا و یارانش از بین رفت، اما همچنان آپارتاید و انواع تبعیض های اقلیمی، اجتماعی، ملی، مذهبی، جنسیتی و آپارتاید آموزشی، علمی و آکادمیک به صورت های گوناگون در اقصی نقاط مختلف جهان وجود دارد.

این روزها علاوه بر انواع تبعیض نژادی و قومی و مذهبی، یک آپارتاید آکادمیک و علمی دست به کار شده و قدرت های سلطه گر از این رهگذر در جهت کنترل علم و فناوری، جذب، انحصار علم و آپارتاید علمی از هیچ تلاشی دریغ نمی کنند.

سالیان سال است که استکبار جهانی، پروژه اسارت علم و انحصار علمی را کلید زده و برای رسیدن به اهداف استعماری

خویش با ارائه راهکارهای مختلف، طیف وسیعی از نخبگان و دانشجویان خلاق و مستعد را از کشورهای هدف صید می‌کند و به اشکال گوناگون نخبگان را برای ماندن در آن کشور تشویق می‌کند تا پتانسیل و توان علمی خویش را در اختیار و انحصار شان قرار دهند.

در نگاه اسلامی، علم و دانش مقدمه و ابزاری است که انسان خودش را از تاریکی، جهل و نادانی نجات بخشیده و به رشد و تکامل برسد و دین مبین اسلام، علم را وسیله‌ای برای رسیدن به سعادت دنیوی و اخروی و نایل شدن به عزت و کرامت انسانی می‌داند نه وسیله‌ای برای سلطه جویی و استیلای بر دیگران. لذا تعلیم و تعلم در اسلام از بالاترین فضائل و کمالات انسانی است. امیر مومنان علی(ع) در این باره می‌فرماید: «تعلم العلم، و اعمل به و انشره فی اهل».

دانش را بیاموز و آن را به کار بند و در میان اهلش آن را منتشر کن؛ لذا هنگامی که جمهوری اسلامی ایران به پیشرفت‌های علمی و فناوری صلح‌آمیز هسته‌ای دسترسی پیدا کرد، رسماً به کلیه مراکز علمی و تحقیقاتی اعلام کرد که آماده است تا این دستاورد گران سنگ علمی را در اختیار دیگران قرار دهد، در حقیقت با این اعلام، در نگاه مادی و قدرت‌های سلطه‌گر علمی، خط بطلان کشید و با هرگونه آپارتاید علمی و آکادمیک مخالفت ورزید.

اتفاقات و حوادث ناگوار و جنایت‌های وحشتناک جنگی نظیر بمباران‌های شیمیایی و میکروبی و به کارگیری سلاح‌های کشتار جمعی توسط قدرت‌های سلطه‌گر علمی، به عنوان تهدیدی بزرگ برای صلح و امنیت بین‌المللی به شمار می‌آید و از همین تفکر مادی زورمداری ناشی می‌شود.

یکی از اقدامات آمریکا و کشورهای هم‌پیمانان غربی این است که از تحصیل دانشجویان ایرانی و برخی از کشورهایی که با منافع آمریکا مخالفت می‌ورزند، در پاره‌ای از رشته‌های خاص تحصیلی جلوگیری نمایند و همچنین تلاش می‌کنند تا مقالات و تحقیقات علمی نخبگان و دانشمندان ایرانی را از

ارسال به نشریات علمی خارجی باز دارند تا امکان عرضه و انتشار پیدا نکند این گونه اقدامات استکباری نمونه روشن و آشکار تهاجم نرم علمی است که آمریکا و سلطه‌گران غربی در جهت دستیابی به اهداف قرون وسطایی خویش در عصر جدید دنبال می‌کنند و در تحت لوای دموکراسی و صلح طلبی از هیچ عملی رویگردان نیستند و همان گونه که می‌بینیم هر روز مخالفان سیاسی و فکری خویش را با اشکال مختلف شناسایی، کنترل و یا ترور می‌کنند.

برگزاری همایش وزین «آپارتاید علمی؛ صلح، عدالت و امنیت جهانی» در موقعیت کنونی جهانی و قلدر مآبی آمریکا فرصت مناسبی است تا موضوع جدید و قابل بحث «آپارتاید علمی» بیشتر مورد بررسی قرار گیرد و دیدگاه اسلام در قبال این پدیده تبعیض‌آمیز با هدف استقلال صلح و عدالت و امنیت جهانی تبیین شود.

* فرجام سخن

امروز جهان با رویدادها، فرایندها و حوادثی مواجه شده است که در پرتو کاستی‌ها، تبعیض‌ها و نابرابری‌های نهفته در ساختار و بافت زندگی بین‌المللی و نابسامانی در فرهنگ جهانی، گستره‌ای «جهانی» یافته‌اند و صلح، عدالت و امنیت جهانی را به مخاطره اندخته‌اند: تروریسم، جنگ و درگیری، جنگ نرم به ویژه با کاربرت و به خدمت گرفتن رسانه‌های بین‌المللی، فقر و بیماری، بی‌ثباتی اقتصادی و مالی و همچنین آپارتاید علمی که نشأت گرفته از همان مدیریت سلطه‌گونه و هژمون‌محور بر عرصه‌های دانش و فناوری و زمینه‌های زندگی توسعه‌یافته در جهان هستند، از جمله این موارد هستند.

یکی از جدی‌ترین این چالش‌ها که به طور مستقیم و غیرمستقیم بر بسیاری از حوزه‌های روابط انسانی، اجتماعی،

فرهنگی، اقتصادی و ... اثرگذار است، آپارتاید علمی و تبعات آن در تحقق صلح عادلانه و امنیت جهانی است. به طوریکه می توان گفت، یکی از مهمترین ابعاد عدالت در جهان امروز، عدالت علمی است که نه تنها با محدودیت و آسیب ساختاری روبرو شده است بلکه مظاهر نوینی از آپارتاید علمی و فناوری نیز در حال ظهور و پیدایش است. عدالت علمی متضمن خودداری از ایجاد محدودیت و مانع برای توسعه دانش و علوم بشری از یک سو و لزوم التزام عملی بازیگران و نهادهای بین المللی به توسعه و تسهیل همکاریهای علمی و فناوری است که در پرتو آن، ضمن قرار گرفتن علم و فناوری در خدمت بشریت، دستیابی به لوازم تعالی و کمال انسانی میسر گردد.

غرب با سلطه بر عرصه های علمی و فناوری و ایجاد باشگاهها و کلوب ها در این خصوص، انتقال و تبادل آزادانه علم و فناوری در جهان را مانع شده و توسعه دیگر کشورها را با مشکل روبرو نموده است. محدودیت و تحریم علمی و فناوری، از جمله اقدامات این کشورها و علیه صلح و عدالت در جهان است که جایگاه ویژه آن در میان آسیب های صلح و عدالت در دوران معاصر را باید مورد توجه قرار داد. این محدودیت ها علیه کشورها و ملت هایی اعمال شده که غرب قادر نبوده آنها را تحت سلطه خود قرار داده و مدیریت جهانی خود را بر آنها اعمال نماید.

با اینکه عدالت علمی یکی از زیرساخت های توسعه پایدار در جهان است و یکی از کلیدی ترین ابعاد سند توسعه پایدار سازمان ملل متحد، مبتنی بر ضرورت بکارگیری علم

، فناوری و نوآوری برای رشد و پیشرفت اقتصادی است، اما کشورهای استکباری و سلطه گر با اعمال تبعیض در اشاعه علم و فناوری، حرکت کشورهای مستقل را برای ارتقای توانمندی های علمی و فناورانه، با چالش مواجه ساخته اند. از این رو تلاش می کنند با برقراری آپارتاید علمی و تحریم علمی زمینه های سلطه و نفوذ خود را بر سایر کشورها فراهم آورده و اعمال کنند. همه اینها در حالی است که تحریم علمی به عنوان مصداق عینی آپارتاید از یک منظر، فرصتی برای جامعه علمی و کشورها ایجاد می کند که می توانند اصلاحات آموزشی را بنیان نهاده و با موضوع تبدیل دانش به ثروت، زمینه خودکفایی را در کشور بنیان نهند و در صورت تحقق این امر، علم در کشور مورد نظر، اهمیت و ارزش واقعی خود را پیدا کرده و انگیزه جامعه علمی و دانشگاهی افزایش پیدا می کند و خود آنها تبدیل به پیشران های توسعه و ترقی می شوند.

حال که جامعه علمی در ایران اسلامی با انواع فشارهای قدرت های سلطه گر مواجه شده است، باید از این فرصت استفاده کرده و تلاش های بیشتری را برای تقویت علم و دانش و تحقق اهداف چشم انداز جمهوری اسلامی ایران، انجام دهند و دستگاه های متولی، دیپلماسی علمی را با همکاری سایر دستگاه های مسئول همچون وزارت امور خارجه و با حمایت و پشتیبانی مجلس و قوه قضائیه را در دستور کار خود قرار دهند.

مجمع جهانی صلح اسلامی

آبان ماه ۱۳۹۸

منتظر ارایه نظرات و پیشنهادات تکمیلی شما نخبگان و کارشناسان گرامی خواهیم بود. کارگروه صلح پژوهی مجمع جهانی صلح اسلامی